

Лекція № 3

Тема: Технологія організації навчальної проєктної діяльності

Мета:

- **Знати:** поняття «метод проєкту», «проєктна діяльність», особливості технології, види навчальних проєктів, етапи роботи над проєктом, особливості методики впровадження проєктної технології в практику роботи початкової школи.
- **Вміти:** з метою саморозвитку та самовдосконалення учнів, створення умов для їх самореалізації вміти формувати в них здатність до рефлексії шляхом залучення до різних видів предметно-перетворювальної, конструктивно-творчої діяльності на уроці та в позаурочний час, використовуючи методику впровадження методу проєктів, ситуації, які спонукали б до аналізу та оцінки власної діяльності, враховуючи можливості молодших школярів.

Ключові поняття: проєкт, проєктна технологія, метод проєктів, навчальний проєкт, компетентності.

Методи навчання: пояснення, розповідь, репродуктивні створення ситуації пізнавальної новизни.

План

1. Основні теоретичні положення: проєкт, метод проєктів, проєктна діяльність, проєктна технологія.
2. Мета і завдання проєктних технологій.
3. Історичні аспекти проєктної технології.
4. Характерні риси та класифікації проєктів.
5. Особливості методики та етапи роботи над навчальним проєктом у початковій школі.

Література

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. – К.:Академвидав, 2004. – 351 с
2. Дятко Г. Основи проєктної діяльності навчально-виховного процесу у початковій школі / Г. Дятко, О. Яремко. - Дрогобич, 2009. - 30 с.
3. Кримський С.Б. Проєкт і проєктування в сучасній цивілізації // Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико-зорієнтований збірник / Керівник авторського колективу – директор ліцею міжнародних відносин № 51 С.М. Шевцова. Науковий керівник і редактор – канд. істор. наук І.Г.Єрмаков.–К.: “Департамент”, 2003. – С.6-15;
4. Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати / за ред І. Г. Єрмакова. - К., 2003. - 500 с.
5. Метод проєктів у початковій школі (Текст). //Упоряд. О. Онопрієнко, О.Кондратюк. – К.: Шк.. світ, 2007. - 128с.

6. Наволокова Н.П. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. – 2011. – 176 с.

1. Основні теоретичні положення

Одним із **ключових принципів** нового *Державного стандарту початкової загальної освіти* є забезпечення радості пізнання через *дослідницьке та проєктне навчання*. Завдяки виконанню проєктів у початковій школі раціонально *поєднуються теоретичні знання з їх практичним застосуванням* для вирішення конкретних життєвих проблем сучасності. При цьому задіяні розум, серце і руки учасників освітнього процесу (так характеризує проєктну діяльність німецький педагог А. Флітнер), тобто осмислення самостійно набутої інформації відбувається крізь призму особистого ставлення до неї і відображається в результатах дослідження.

Залучення молодших школярів до проєктної роботи сприяє формуванню в них **ключових компетентностей**: інформаційно-комунікаційної, соціальної, комунікативної, уміння навчатися впродовж життя тощо.

У сучасній початковій школі проєктне навчання, розвиток якого триває понад століття, отримало новий імпульс. За цей час змінювалися підходи до трактування сутності поняття. На сьогодні проєктне навчання називають і методом, і технологією.

Термін **«проєкт»** у перекладі з латинської означає кинутий уперед, той, який виступає, впадає в око. Фактично, *проєкт* – це будь-який задум, що має мету, термін і конкретні кроки для реалізації. Під проєктом у більш широкому сенсі розуміється обґрунтована, спланована та усвідомлена діяльність, спрямована на формування у школярів певної системи інтелектуальних і практичних умінь. У вужчому розумінні - **проєктна діяльність** розглядається як спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямовані на досягнення освітнього результату.

Тобто проєкт - це «шість П»

Саме алгоритмічність дій, що полягає у визначенні цілі, завдань проєкту та їх виконанні, дає змогу трактувати проєктну діяльність як технологію.

Проєктна технологія – це система навчання, алгоритм дій якої передбачає проєктування і розроблення під контролем учителя нових продуктів (товарів або послуг) із практичним значенням як результат реалізації міжпредметних зв'язків. Стосовно проєктної діяльності

використовується також термін «метод». **Метод проєктів** є такою організацією навчання, за якої учні одержують знання в процесі планування і виконання практичних завдань – проєктів.

На сучасному етапі відповідно до змістовного та процесуального наповнення метод проєктів розглядається як:

- 1) метод навчання, якщо він застосовується на окремому етапі навчальної діяльності як комплекс дидактичних прийомів, спрямованих на досягнення освітньої мети в межах певної організаційної форми;
- 2) форма організації навчання, якщо узгоджена діяльність учителя й учнів здійснюється за встановленими етапами і в певному режимі (наприклад, уроки – проєкти);
- 3) педагогічна технологія, якщо це комплексний інтегративний процес, який передбачає ціле покладання, планування, відповідну організацію, реалізацію цілей за допомогою адекватних методів і форм, аналіз результатів.

Метод проєктів – це педагогічна система, яка має певну сукупність взаємопов'язаних засобів і принципів, необхідних для створення організованого та цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості учня.

На практиці метод проєктів розглядається як інновація, метою якої є створення для дитини умов, за яких вона оволодіє вміннями активно здобувати, оновлювати та розвивати свої знання, зможе їх творчо застосувати.

Метод проєктів підтримується багатьма дидактичними принципами, з – поміж яких виділимо наступні:

- принцип активності (цілеспрямоване активне сприймання учнями проблеми проєкту, її переосмислення та розв'язання);
- принцип продуктивності (прагматична спрямованість діяльності на отримання суб'єктивно чи соціально ціннісного результату);
- принцип технологічності (виконання взаємозумовлених навчальних дій у чітко визначеній послідовності);
- принцип саморозвитку (створення розвивального середовища, у якому в результаті реалізації учнями поставленої мети будуть започатковуватись нові проєкти);
- принцип опори на суб'єктивний досвід учнів (урахування досвіду учня, набутого в процесі сприймання і розуміння ним навколишнього світу);
- принцип зв'язку дослідження з реальним життям (використання навколишнього середовища як лабораторії, в якій відбувається процес пізнання);
- принцип співробітництва й партнерства (об'єднання ресурсів і зусиль задля досягнення спільної мети).

Метод проєктів передбачає використання вчителем при проєктуванні і здійсненні освітнього процесу особистістю орієнтованого підходу, який підтримується, крім загальноприйнятих, наступними **дидактичними принципами**:

- * *Принцип дитиноцентризму.* У центрі творчої діяльності перебуває учень, який проявляє свою активність. У нього є чудові можливості реалізувати себе, відчуті успіх, продемонструвати свої можливості.
- * *Принцип кооперації.* У процесі роботи над проєктом здійснюється широка взаємодія учнів з учителем і між собою.
- * *Принцип опори на суб'єктивний досвід учнів.* Кожен, працюючи над проєктом, має хороші можливості застосувати вже наявний у нього власний досвід і знання.
- * *Принцип обліку індивідуальності учнів:* їх інтересів, темпу роботи, рівня навченості;
- * *Принцип вільного вибору:* теми проєкту, підтеми, партнерів у роботі над проєктом, джерел і способів отримання інформації, методу дослідження, форми представлення результатів.
- * *Принцип зв'язку дослідження з реальним життям.* Відбувається з'єднання знань і практичних дій.
- * *Принцип важкої мети.* Легкодосяжний результат не є для багатьох учнів мобілізуючим чинником.

2. Мета і завдання проєктних технологій

Для шкільної освіти метод проєктів становить інтерес передовсім як спосіб організації проєктів діяльності учнів.

Проектна діяльність виступає однією з основних структурних одиниць процесу навчання, вона **сприяє**:

- * забезпеченню цілісності педагогічного процесу, здійсненню в єдності різнобічного розвитку, навчання і виховання учнів;
- * розвитку пізнавальних і творчих здібностей, активності й організованості, самостійності та цілеспрямованості учнів;

- * формуванню проектного світогляду і мислення, здобуттю узагальнених предметних і міжпредметних знань та вмінь;
- * адаптації до сучасних соціально-економічних умов життя;
- * формуванню пізнавальних мотивів навчання, оскільки учні бачать кінцевий результат своєї діяльності, який підвищує їхню самооцінку, викликає бажання вчитися і вдосконалювати свої знання, вміння та особистісні якості.

Використання в освітньому процесі проектної діяльності *забезпечує*:

- * результат позитивної педагогіки: бачити в дитині лише позитивне і добре - у стосунках, у поведінці, у процесі роботи;
- * результат активної педагогіки: зробити учня творцем своєї власної освіти;
- * повагу вчителя до дитини: кожен учень/учениця унікальні.

З погляду вчителя, *навчальний проєкт* - це дидактичний засіб, що вчить проектуванню, тобто цілеспрямованій діяльності зі знаходження способу вирішення проблеми шляхом розв'язання завдань, що впливають з цієї проблеми.

З погляду учня, *проєкт* - це можливість робити щось цікаве самостійно, в групі або самому, максимально використовуючи свої можливості; це діяльність, що дозволяє проявити себе, спробувати свої сили, докласти свої знання, принести користь і показати публічно досягнутий результат; вона спрямована на вирішення цікавої проблеми, визначеної самими учнями у вигляді мети і завдання, а результат цієї діяльності - знайдений спосіб розв'язання проблеми - має практичний характер, і, що досить важливо, цікавий і значимий для самих відкривачів.

Навчальні проєкти мають на меті:

- * підвищити/розвинути таланти та здібності учнів;
- * зміцнити шкільні/сімейні стосунки між людьми;
- * учитися розуміти, що жити краще разом;

сформуванню зв'язок між школою й майбутнім дорослим життям учнів;

- * допомогти учням реалізувати себе, відкритися для світу;
- * урахувати індивідуальність, неповторність, унікальність кожного.

УМІННЯ, ЯКІ ФОРМУЄ ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Навчально-організаційні (управлінські) вміння	
Загальнонавчальні вміння, що забезпечують: <i>планування</i> (визначення цілей і засобів їх досягнення), <i>організацію</i> (створення і вдосконалення взаємодії між	У цю групу входять такі вміння і навички: Розуміти навчальне завдання, що пред'являється для індивідуальної і колективної діяльності. Розуміти послідовності дій, що реалізуються при індивідуальному і колективному виконанні навчального

<p>керованою і керуючою системами для виконання планів), <i>контроль</i> (збір інформації про процес виконання намічених планів), <i>регулювання</i> (коригування планів і процесу їх реалізації) <i>аналіз</i> (вивчення й оцінка процесу та результатів виконання планів) власної навчальної діяльності учнями.</p>	<p>завдання. Дотримуватися послідовності дій при індивідуальному виконанні навчального завдання у відведений час.</p> <p>Дотримуватися послідовності дій при колективному виконанні навчального завдання у відведений час.</p> <p>Дотримуватися послідовності виконання домашніх навчальних завдань в певних часових межах.</p> <p>Самостійно (або за порадою вчителя) готувати робоче місце для навчальних занять в школі і вдома.</p> <p>Користуватися навчальним приладдям відповідно до прийнятих норм.</p> <p>Дотримуватися правильної постави на робочому місці.</p> <p>Виконувати поради вчителя щодо дотримання основних правил гігієни навчальної праці.</p> <p>Порівнювати отримані результати з навчальним завданням, з планом його реалізації.</p> <p>Володіти основними засобами різних форм контролю (самоконтроль, взаємоконтроль).</p> <p>Оцінювати свою навчальну діяльність і діяльність однокласників за заданим алгоритмом.</p> <p>Вносити потрібні зміни в послідовність і час виконання навчального завдання.</p>
---	---

Навчально-інформаційні вміння

<p>загальнонавчальні вміння, що забезпечують знаходження, переробку і використання інформації для вирішення навчальних завдань.</p>	<p>Цю групу можна розділити на 3 підгрупи:</p> <p><i>Уміння працювати з письмовими текстами</i></p> <p>Свідомо, правильно читати з дотриманням основних норм літературної вимови (логічних наголосів і пауз, тону, темпу читання).</p> <p>Користуватися різними видами читання: суцільним, вибіркоким, коментованим; за ролями; уголос.</p> <p>Переходити з одного виду читання на інший.</p> <p>Працювати з основними компонентами підручника: змістом; питаннями і завданнями до навчального тексту; словником; додатками і зразками.</p>
---	---

Знаходити в тексті підзаголовки, абзац, новий рядок.
Визначати приблизний зміст книги за її компонентами.
Формувати повноцінну навичку читання і письма, уміння брати участь у діалозі, інсценізаціях, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення.
Працювати з різними видами та джерелами інформації.
Формувати прийоми самостійної роботи з дитячими книжками. Добирати і групувати матеріали з певної теми.
Складати простий план письмового тексту.
Грамотно і каліграфічно правильно списувати і писати під диктовку тексти.
Оформляти зошити і письмові роботи відповідно до прийнятих норм.
Створювати письмові тексти різних типів: розповідь, опис, міркування.
Володіти різними формами викладу: докладний - стислий, повний - вибірковий.
Формувати в молодших школярів повноцінні навички письма, умінь висловлювати свої думки, почуття, ставлення та взаємодіяти з іншими людьми в письмовій формі, виявляти себе в різних видах мовленнєво-творчої діяльності. *Уміння працювати з усними текстами*
Розуміти сказане одноразово в нормальному темпі.
Розрізняти тематику і жанри дитячої літератури, опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні, медіатексти).
Складати простий план усного тексту.
Створювати усні тексти різних типів.
Виразно говорити.
Володіти різними видами переказу.
Уміння працювати з реальними об'єктами як джерелами інформації
Формувати в учнів уміння аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати ІТ для збагачення власного досвіду,

	<p>створювати прості медіапродукти.</p> <p>Здійснювати спостереження об'єкта відповідно до цілей, запропонованих учителем.</p> <p>Використовувати за рекомендацією вчителя різні види спостереження.</p> <p>Здійснювати якісний і кількісний опис об'єкта, що спостерігається.</p> <p>Формувати під керівництвом вчителя найпростіші моделі.</p>
Навчально-логічні вміння	
загальнонавчальні вміння, що забезпечують чітку структуру процесу постановки і виконання навчальних завдань	<p>Уміння в цій групі поділяються відповідно до основних розумових операцій <i>аналізу та синтезу</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати об'єкт аналізу і синтезу; - визначати властивості та суттєві ознаки об'єкта; - здійснювати якісний і кількісний опис компонентів об'єкта; - визначати просторові відносини компонентів об'єкта; - визначати причинно-наслідкові зв'язки компонентів об'єкта; - визначати об'єкти порівняння; - виконувати неповне однолінійне порівняння.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ВМІННЯ ДЛЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ

3. *Історичні аспекти проектної технології*

Проектну технологію нині відносять *до інноваційних*. Однак вона має глибоке історичне коріння. Переважна більшість авторів вважає, що метод проектів уперше був реалізований у другій половині *XIX ст.* у сільськогосподарських школах США. Його детально описали американські педагоги Дж. Дьюї, В. Х. Кілпатрік, Е. Коллінз. Дж. Дьюї не тільки теоретично обґрунтував, а й

практично застосував проектне навчання в школі. Проте в окремих працях розповідається про більш раннє походження цього методу. Зокрема, історичні дослідження засвідчують, що він виник ще у XVI ст. в архітектурних майстернях Італії.

Метод проєктів існував і в українській школі та педагогіці у *20-х роках XX ст.* Проте в наступному десятилітті його необґрунтовано вилучили з навчальних закладів Радянського Союзу. У цей час утверджувався тоталітарний комуністичний режим, тому в школах виявилися зайвими методи, спрямовані на виховання самостійності та формування творчих якостей учнів.

У вітчизняній педагогіці одним із перших методом проєктів зацікавився *А. Макаренко*, який у результаті власної новаторської педагогічної діяльності дійшов висновку про проектування особистості як суб'єкта педагогічної праці. Ідея проектування людини розвинута у творчості класика української педагогіки, засновника школи радості для дітей молодшого шкільного віку

В. Сухомлинського.

Цікаві проєкти реалізовував у співдружності вчителів, учнів та батьків *О. Захаренко* у Сахнівській школі на Черкащині, а саме: чотиритомне видання «Енциклопедія шкільного роду», меморіал «Криниця совісті», освячений священиками, що є першим в Україні пам'ятником жертвам Голодомору; «Клумба здоров'я», яку іноді ще називали «живою аптекою», – це шкільна ділянка лікарських рослин у формі гігантського кола, поділеного на сектори, де вирощували ромашку, чебрець, м'яту кількох видів, материнку, звіробій та інші місцеві цілющі трави.

Незважаючи на тривалу історію використання, не обґрунтовано понятійно-категоріального апарату проєктної діяльності. Метод проєктів по-різному трактують науковці та педагогі-практики. Зокрема, дискусійною є проблема визначення поняття «проєкт». Скажімо,

В. Х. Кілпатрік, який був прихильником поглядів Дж. Дьюї, у статті, написаній у 1918 р., зазначав, **що проєктом** варто вважати ту діяльність, яка виконується з натхненням (від душі). Він писав: «Погляньмо конкретніше, що мається на увазі під терміном «проєкт» або «задум». Припустимо, дівчинка шиє сукню. Якщо вона робить це із задоволенням, якщо вона спланувала свої дії, якщо вона шиє сама, тоді я скажу, що це типовий проєкт. Так само можна сказати про хлопчика, який вирішив створити шкільну газету, про учня, який пише листа (якщо при цьому мають місце щирі наміри), про дитину, яка захоплено слухає розповідь, тощо. Усі ці дії диктувались особистим інтересом, задумом»⁵⁹. Проте нині небагато вчених та педагогів погодяться, що така діяльність, як написання листа чи прослуховування музики або розповіді, є проєктом.

Для того, щоб визначити, яка робота є проєктом, доцільно з'ясувати характерні риси проєктів та вимоги до них.

4. Характерні риси та класифікації проєктів

Сучасні дослідники встановили, що **вимогами до проєктів** є такі:

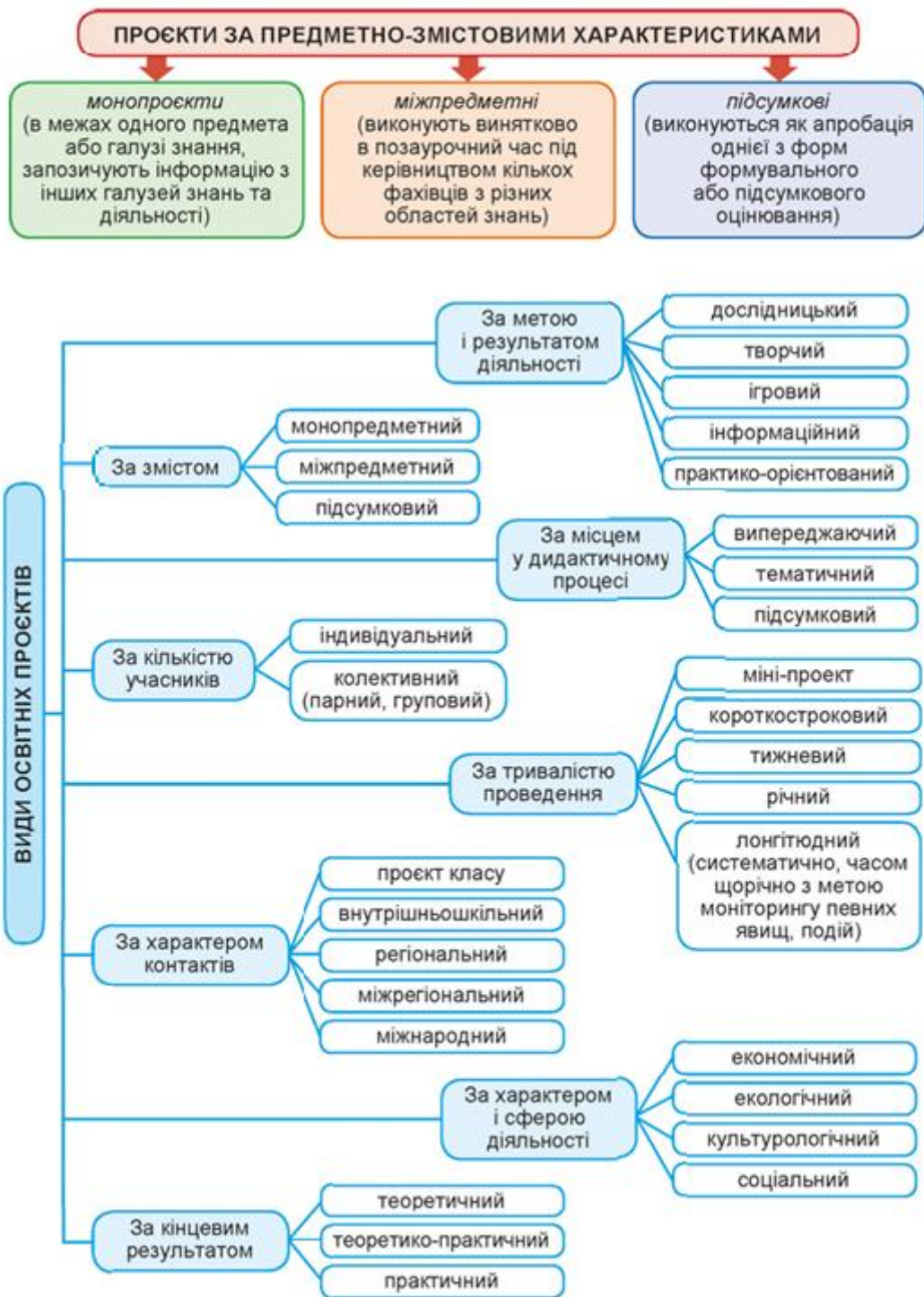
- вирішення важливої соціальної проблеми;
- інтеграція різних методів, засобів навчання; використання дослідницьких методів;
- поєднання знань із різних галузей (використання міжпредметних зв'язків);
- теоретична, практична та пізнавальна значимість отриманих результатів.

У процесі виконання проекту відбувається інтеграція знань із літературного читання, української та іноземної мов, природознавства, математики, інформатики тощо.

Прикладами дитячих проєктів можуть бути: малюнок і виставка малюнків, буклет, реклама, іграшка, сувенір, розповідь, казка, загадка, концерт, спектакль, газета, книга, модель, макет, вікторина, дослідження, вирішення проблеми тощо.

Різноманітність проєктів спонукала авторів до створення відповідної класифікації. **За складом учасників** виокремлюють індивідуальні, колективні (парні, групові) проєкти; **за характером партнерських взаємодій між учасниками** – кооперативні, змагальні, конкурсні; за рівнем реалізації міжпредметних зв'язків монопредметні, міжпредметні, надпредметні; **за тривалістю** – короткотривалі, середньої тривалості, довготривалі; **за метою і характером проєктної діяльності** – дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, прикладні.

Дослідницькі проєкти – це проєкти, для виконання яких діти реалізують усі етапи «дорослих» досліджень: постановка проблеми, огляд джерел інформації з теми дослідження, висунення гіпотези, організація експерименту, формулювання висновків, захист.

Творчі проєкти не мають конкретної структури спільної діяльності учасників. Попередньо виконавці домовляються про оформлення результатів та форму представлення: колективний колаж, вечір, свято, газета, фільм тощо.

Інформаційні проєкти – це такі, метою яких є створення інформаційних об’єктів: фрагмента підручника, міні-енциклопедії, довідника для молодшого школяра, словника (медіасловничка для молодших школярів).

Ігрові проекти – це проекти під час реалізації яких учасники виконують ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реальні особистості. Тут імітуються їхні соціальні і ділові стосунки, що можуть ускладнюватися вигаданими ситуаціями.

Прикладні проекти спрямовані на реалізацію соціальних інтересів учасників. Результатами їх виконання є документи: програма, рекомендації, проект шкільного саду тощо.

За предметно – змістовним наповненням:

- *монопредметні*. Провідна проблема проектів вирішується в межах одного навчального предмета, хоча для її розв’язання залучаються знання з інших галузей. Такі проекти вимагають чіткого формування мети, методичних завдань, а також визначення компетентностей. Яких у результаті мають набути учні.
- *міжпредметні*. Зміст проектів має інтегрований характер – він охоплює кілька навчальних предметів. Такі проекти вимагають злагодженої роботи творчих груп, чіткого визначення дослідницьких завдань. Проведення проміжних звітів.
- *над предметні (позапредметні)*. Проекти інтегрують знання з різних галузей, у тому числі з тих, які не вивчаються в початковій школі. До їх організації можуть долучатися спеціалісти різного фаху.

За характером координації:

- *з безпосередньою координацією* впроваджуються на початковій стадії ознайомлення учнів з проектом діяльності ; у ході всього проекту вчитель планує діяльність учнів, організовує виховання дослідження, допомагає знаходити необхідну інформацію, вчить опрацьовувати її, стежить за дотриманням визначних термінів виховання проекту, спільно з учнями організовує презентацію результатів, бере безпосередню участь в оцінюванні проектної діяльності.
- *з прихованою координацією* – застосовується за умови наявності в учнів певного досвіду проектної діяльності; учитель виконує роль рівноправного учасника: більшу активність виявляє на початковому етапі проектування, а далі – консультує.

За характером контактів:

- серед дітей однієї вікової групи – найчастіше до складу учасників таких проектів входить учня одного класу.
- Серед дітей різновікової групи – мають статус загально шкільних, районних, міських, регіональних або міжпредметних.

За кількістю учасників:

- **індивідуальні.** Проект виконується одним учнем. Учитель допомагає скласти план діяльності, проводить індивідуальні консультації. Тему та проблему проекту формулює сам учень, і вона залежить від його інтересів та можливостей.
- **парні.** Проект виконують двоє учнів. Вони складають спільний план дій; визначають форму представлення результату; добирають творчу назву свого проекту; беруть активну участь в організації публічного захисту проекту.
- **групові.** Численність учасників визначається на етапі планування; вона залежить від загальної теми, провідної проблеми, а також від бажання учасників об'єднуватись за інтересами (чи особистими симпатіями). Робота в групі полягає в тому, щоб у процесі розробки навчального проекту учасники обмінювались власним досвідом, радились один з одним, вчилися знаходити спільні рішення. Учитель узгоджує діяльність груп учасників, гнучко підпорядковує її спільній темі; проводить індивідуальні консультації, за потреби – надає допомогу.

За тривалістю:

- короткотривалі – від двох до шести годин (або уроків);
- середньої тривалості – від тижня до місяця;
- довготривалі – від одного до кількох місяців.

5. Особливості методики та етапи роботи над навчальним проектом.

Особливості методики

Оскільки у проектній діяльності відтворюються основні етапи навчально – пізнавального процесу, то відповідно, домінуючим будуть такі **групи методів**:

- методи первинного засвоєння змісту діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчання;
- методи відтворення певного способу діяльності та застосування прийомів проектної діяльності в процесі розв'язання задач;
- методи оцінювання діяльності.

Робота над навчальним проектом організовується за **такими етапами**:

* **мотиваційний** (учитель: заявляє загальний задум, створює позитивний мотиваційний настрій; учні: обговорюють, пропонують власні ідеї);

* **планувально-підготовчий** (визначаються тема і цілі проекту, формулюються завдання, виробляється план дій, встановлюються критерії оцінки результату і процесу, узгоджуються способи спільної діяльності спочатку з максимальною допомогою вчителя, пізніше з наростанням учнівської самостійності);

* *інформаційно-операційний* (учні: збирають матеріал, працюють з літературою та іншими джерелами, безпосередньо виконують проект, коли вчитель: спостерігає, координує, підтримує, сам є інформаційним джерелом);

* *рефлексивно-оцінний* (учні: представляють проекти, беруть участь в колективному обговоренні та змістовній оцінці результатів і процесу роботи, здійснюють усну або письмову самооцінку, учитель виступає учасником колективної оціночної діяльності).

Метою першого етапу роботи над навчальним проектом є засвоєння фактів або опис явища, яке буде досліджуватись. Провідним психологічним механізмом виступатиме *асоціація*. А домінуючими видами діяльності – *сприйняття, осмислення та запам'ятовування*. Відповідними методами при цьому будуть розповідь, репродуктивна бесіда, демонстрування, ілюстрація та ін. Вони активізують психічні процеси учня, сприяють первинному сприйняттю змісту роботи.

Метою другого етапу – планування роботи – є створення навчального середовища, сприятливого для природного виникнення в учнів бажання брати участь у проектній діяльності, усвідомлення її задач, передбачення цілі задуму. Психологічними механізмами при цьому є механізми творчої діяльності (передбачення, прогнозування. Висування припущення, перебирання альтернатив, уявне моделювання, інтуїтивне обґрунтування тощо.) Засобами такої діяльності стануть методи стимулювання і мотивації навчання, а саме: навчальна дискусія, створення проблемної ситуації, «коло ідей», «мозковий штурм», метод висування і перевірки припущення, навчальне заохочення. Поєднання на цьому етапі репродуктивних та інтерактивних методів забезпечує в умовах розвивального навчання перехід кількісного накопичення відомостей і фактів у нову якість – уміння застосовувати засвоєння прийомів в процесі подальшої пошуково – дослідницької діяльності.

Метою третього етапу роботи над навчальним проектом є відтворення певного способу діяльності в процесі розв'язання сформованих задач. Провідним психологічним механізмом є механізм продуктивної діяльності, а домінуючою групою методів – методи застосування прийомів діяльності. До них належить частково – пошуковий метод, дослідницький, навчальний експеримент, аналіз нової інформації, порівняння фактів, навчальне моделювання та конструювання, комбінування способів розв'язання проблеми, ділова гра, взаємо навчання тощо. Їх головною функцією є підготовки та розробка необхідних ресурсів для проведення індивідуальної чи групової роботи; організація активної пошукової (дослідницької) та продуктивної діяльності учнів у нових умовах; створення розвивального освітнього середовища, яке ініціюватиме творчий процес у всіх учасників навчальної ситуації.

Метою завершального етапу роботи над навчальним процесом є оцінювання діяльності учасників. Провідним психологічним механізмом діяльності – рефлексією – визначається відповідна група методів контролю за результатом і самоконтролю. Перший з них передбачає

підсумкові дії. Не заперечуючи самостійне значення цього методу, зауважимо. Що діяльність залишається не незавершеною, якщо далі не йде оцінка й самооцінка, що особливо важливо в проектній діяльності.

Спектр задіяних у проектній діяльності методів не обмежується зазначеними. Аналіз досвіду організації проектної діяльності молодших школярів свідчить про те, що на кожній стадії роботи над проектом обирається основний метод (спосіб діяльності), решта – доповнюють його.

Організація проектної діяльності передбачає використання на кожному її етапі одночасно з **методами різноманітних інформаційних, інструментальних та інших засобів**. Так, на етапах організації і планування проекту ефективними є ідеальні об'єкти: обрані уявлення. Знакові моделі, розумові експерименти. Процедура пошуку інформації та збору матеріалу на етапі реалізації проекту супроводжується використанням водночас з ідеальними інформаційних (паперові, електронні, оптичні тощо), механічних (прикладні, інструменти) та природних (натуральні об'єкти, препарати, колекції тощо) засобів.

Долучаючись до проектної діяльності, її учасники набувають знань, які за дидактичним значенням виходять за межі окремого навчального предмета, а за своїх особистісним сенсом – за межі звичного шкільного середовища, пов'язуючи учнів з реальними соціальними проблемами.

Розглянемо зміст діяльності **учасників проекту на кожному його етапі**.

Плануючи проектну діяльність, важливо визначити **напрямок руху та вимоги до реалізації проекту**. Потребують відповіді запитання

1 етап. Організація проекту.

Етап визначення вчителем стратегії діяльності. Яка полягає у виборі виду і теми проекту, формуванні провідної проблеми та дидактичної мети. До роботи на цьому етапі молодші школярі переважно не долучаються.

Обираючи тему проекту, вчителю варто орієнтуватися на такі критерії:

- чим дійсно серйозно захопить учнів пропонуваний проект;
- чи піддаватиметься він успішній реалізації з їхнього боку;
- чи буде мати практичний, особистісно чи соціально значущий результат;
- чи зумовить виконаний проект у процесі його реалізації подальшу серію проектів.

II етап. Планування проекту.

Етап організації проектної діяльності учнів. Учитель ознайомлює дітей із загальною темою навчального проекту та стимулює виникнення інтересу до неї; окреслює коло проблемних питань та зорієнтовує учнів на усвідомлення задуму проекту; допомагає вжитися в ситуацію та виділити низку проблем, які цікавлять учнів; скеровує на можливі шляхи розв'язання проблеми та ймовірний результат діяльності, допомагає у плануванні.

Після такого «занурення» в проект організовується активна спільна (чи індивідуальна) проектна діяльність учнів. Для цього, за бажанням учасників утворюється творчі групи й обирається напрям діяльності який узгоджується із загальною темою та ідеєю проекту. Учасники визначаються із формою представлення результатів. На цьому етапі ініціатива переходить до учнів. Це зумовлено тим, що виконання певних завдань за прямою вказівкою вчителя може не відповідати нахилам та бажанням дітей. На цьому ж етапі визначаються критерії оцінювання діяльності учасників.

III етап. Реалізація проекту.

Характер діяльності учнів – інформаційно – операційний. Учні з допомогою вчителя визначають можливі джерела інформації, самостійно збирають необхідний матеріал, безпосередньо виконують поставлені завдання проекту. Педагог займає позицію консультанта, а за потреби – координатора, він спрямовує пошукову діяльність школярів в оптимальному напрямі. Самостійна пошукова робота підпорядкована певній логіці та здійснюється за таким алгоритмом:

- усвідомлення проблеми класного пошуку;
- з'ясування незрозумілих питань;
- спостереження, збір фактів, доказів;
- аналіз та узагальнення зібраних даних;
- узгодження виховної роботи із запланованою;
- висновки

Проведення учнями висновків завершується застосуванням набутих знань у практичній роботі. Їх результатом повинен бути реальний освітній продукт, що має суб'єктивну або об'єктивну цінність. *Отримавши його, учні дають відповіді на такі запитання:*

- Які знання знадобилися в практичній роботі?
- Який особистий досвід могли використати? Який новий досвід отримали?
- Що змінилося в результаті виконання проекту?
- Що покращили для себе чи для інших людей?

IV етап. Підсумок проєкту.

На завершальному етапі розробки проєкту передбачається оформлення і презентація його результату, аналіз та оцінювання проєктної діяльності учасників. Важливість цього етапу пояснюється тим фактором, що кожна справа має бути доведеною до кінця. Відчуття завершеності виникає в учнів під час представлення результату проєкту.

Педагогічна цінність підсумкового етапу полягає не у виявленні якості виконаного продукту, а в ході самої діяльності. Учителя передусім цікавить. Як працювали діти, як змогли реалізувати свої можливості, якою мірою виявили свою самостійність, яких нових знань і вмінь набули. Для учнів цей етап пов'язаний із демонструванням зростання своєї компетентності.

Захист проєктів являє собою розповідь за таким планом:

- * *Чому обрано саме цей проєкт? Для кого призначено його результати?*
- * *Чи попередньо проведено дослідження, інтерв'ювання? Що виявлено?*
- * *Яка основна ідея твого проєкту? Які були в тебе ще ідеї? Чому ти їх відкинув/відкинула?*
- * *Які використовувалися матеріали? Скільки часу знадобилося на виконання? Яке обладнання використано?*
- * *Якими вимогами до проєкту ти керувався/керувалася?*
- * *Хто допомагав?*
- * *Коротка характеристика виробничих етапів. За якими етапами виконувався проєкт? У чому вони полягали?*
- * *Які коментарі ти отримав/отримала від користувачів або сторонніх людей?*
- * *Як поліпшити проєкт? Які напрями для подальшого дослідження?*

Організуючи проєктну діяльність у початковій школі, важливо брати до уваги ***психологічні особливості молодшого школяра***. Проєкти в молодшій школі відрізняються простотою. Учень має чітко уявляти не тільки завдання, що стоїть перед ним, а й, що важливіше, шляхи його виконання. Він також має вміти складати план роботи за проєктом (на перших порах, звичайно, за допомогою вчителя).

У початкових класах учні ще не володіють навичками працювати з науково-пізнавальною літературою - виділяти головне, систематизувати, робити узагальнення. їм складно самостійно планувати свою освітню та трудову діяльність. Вони тільки починають учитися бути дослідниками. Тому вчитель має бути тактовним, відчувати прагнення і старання дітей, уникати «нав'язування» учням інформації, спрямовувати їх на самостійний пошук. Великої уваги потребує і процес осмислення, цілеспрямованого набуття та застосування знань, потрібних у тому чи іншому проєкті, постановки навчальної мети з оволодіння прийомами проєктування. Доцільними у процесі роботи є такі запитання: *Що ви знаєте, щоб виконати проєкт? Яку інформацію ще*

треба знайти? До яких джерел інформації звернутися (інтернет, довідники, підручники)? Які вміння знадобляться для виконання проекту? Чи добре ви володієте цими вміннями? Яким чином зможете їх опанувати? Де ще знадобляться вам ці вміння?

Тривалість виконання навчального проекту або дослідження в 1-2 класах доцільно обмежити 1-2 тижнями в режимі урочно-позаурочних занять, одним або здвоєними уроками. Важливо, щоб проекти не були тривалими, оскільки дітям складно довгий час утримувати інтерес до того самого проекту. У 3-4 класах тривалість проектів можна збільшити від 1 до 2-3 місяців. Також учителю слід пам'ятати, що діти не здатні до тривалої самостійної роботи. З боку дорослих вони потребують систематичної допомоги, аналізу та націлювання на наступний етап роботи. Для підтримки мотивації і керівництва роботою над проектом його ділять на 4-5 або й 6 етапів залежно від поставлених завдань, змісту і терміну роботи над проектом. А вже у старших класах таких етапів має бути 3.

Учні кожної освітньої ланки застосовують різні **цифрові компетенції**:

- * пошук інформації;
- * розширення можливостей знань;
- * обробка інформації;
- * організація роботи і навчального середовища;
- * використання інструментів і застосування знань;
- * підготовка кінцевих продуктів;
- * міжособистісне спілкування, співробітництво, поширення знань;
- * набуття звички і цифрової ідентичності.

Успішна робота над колективним проектом неможлива без усвідомлення особливостей роботи в команді

